

ראיון עם בולט אקודג'בה סופר, משורר וזמר

מאת ד"ר יולי נורלמן

בולט אקודג'בה נחשב כאחד מהאבות הרוחניים של החברה כברית-המועצות לאחר מלחמת-העולם השנייה. הוא החל לכתוב שירים עוד בתקופת סטלין ואף על פי שהם היו שירי אהבה, שירי-זיכרון ומילחמת-העולם השנייה, על קורבנות-המלחמה, הוא לא התקבל באהבה כמעט בתנאי-מחלת. הוא אף זכה להשוואה על-ידי השילטון ונאלץ לשיר ולהופיע לפני קהל לבומארשה — בארד (פייטן וזמר) צרפתי בן תקופה אחרת. הוא הלחין את שירי עצמו והופיע עם הגיטרה שלו לפני סטודנטים ופועלים בבתי-חרושת. במשך שנים לא פורסם אף שיר אחד שלו, וגם תקליטיו וקלטות עם שיריו לא הושמעו בתקופת הממלכתית. אך שיריו עברו מאיש לאיש ככל רחבי ברית-המועצות, במיוחד במרכזים כמו מוסקוה ולנינגראד. דור שלם, הרור שלי, הושפע רבות משיריו של אקודג'בה. אחרי אקודג'בה בא דור שני ושלישי של בארדים כבריה"מ — ולאדימיר ויסוצקי, יולי קים, יורי ויסבור, יובנני בצ'ורין, אלכסנדר גליץ, יורי קוחין, ולאדימיר רונובאום, בוריס אלמזוב, אלכסנדר גורדניצקי, נובלה מטוויכה ואחרים. הפייטנים המזמרים גרמו לשינוי האווירה כברית-המועצות, תרמו רבות למהפך רוחני ואף הביאו בצורה מסוימת לעליית היהודים מבריה"מ. כן השפיעו על לידת אוירת הגלאסנוסט (ההפשרה) והפרסטרויקה, (שירוד המערכת). בולט אקודג'בה כתב כ-170 שירים, 5 רומאנים היסטוריים, מיספר תסריטים. כיום הוא מקובל כברית-המועצות. שלושה סרטים על-פי תסריטיו מצולמים בימים אלה.

בולט אקודג'בה נולד ב-1924, לאב גרוזיני ולאם ארמנית, לחם כמו כל בני דורו בנאצים. אביו, קומוניסטי-איראליסטי, נעצר ב-1937 והוצא להורג. שישה מרודיו ומקורביו-מישפחתו נעצרו והוצאו אף הם להורג באותה תקופה, ביניהם הרוד מיכאיל אקודג'בה ששמו נזכר היום בכל סיפרי ההיסטוריה של המהפכה כמקורב ללנין.

בסוויטה שבקומה ה-17 שבמלון דן פנורמה בתל-אביב ביקרתי את אקודג'בה בערב הראשון לבואו ארצה עם אשתו הבלונדית אולגה. הם הספיקו כבר לבקר בירושלים וחזרו למלון מלא התלהבות. הוא הגיע ארצה לסידרת-הופעות אשר כל הכרטיסים לה אולו זמן רב לפני בואו. ההופעות תתקיימנה בתל-אביב, כבאר-שבע, בחיפה ובירושלים, בכל מקום שבו מתגורר "הקהל שלו". אף כי היה מותש ורעב, קיבל אותנו בחמימות רבה והשיב ברצון על שאלותי. ישכנו עד חצות.

חופש יצירה, חופש תנועה

זה ביקורך הראשון בישראל. נסיעתכם הראשונה היתה לירושלים. האם אתה אדם דתי?

— לא, אני אתאיסט מושבע, למרות שהדתים כבריה"מ טוענים שהם מגלים את אלוהים בשירי. אך לכל אדם יש האלוהים שלו. גם לי יש אלוהים — חופש-מחשבה, חופש יצירה, חופש-תנועה. אני חולם על עתיד שבו לא תהייה עוד כל הגבלות על מעבר בני-אדם ממדינה למדינה. אם יתגשם עתיד כזה, אין לי ספק שחברים שלי, שהם חיים היום במערב, יחזרו לבריה"מ. אני חולם גם על תקופה שבה לא תהיה עוד בעיה של הגירה. כל אדם יוכל לבחור לעצמו את מקום-מגוריו בחופשיות מבורה.

למה בעצם באת לישראל?

— אני כבר מזמן מתעניין בישראל, עוקב אחר הפירסומים עליה. יש לי כאן הרבה חברים וידידים. הייתי רוצה לבוא סתם לביקור, לטייל,

לשוחח עם אנשים, לחלום. אך באתי כדי לשיר, כיוון שזו היתה הדרך היחידה לבוא לכאן.

האם היה לך קל לבוא? האם קיבלת בקלות אישורים משילטונות ברית-המועצות?

— זמן רב אפילו לא חלמתי שירשו לי לבוא. להפתעתי, הפעם, כשקיבלתי שוב הזמנה להופיע בישראל, התייחסו השילטונות לבקשתי באהרה רבה, אמרו מייד: בבקשה, תבחר רק את הדרך שבה אתה רוצה לבוא — דרך פאריס, דרך לונדון.

האם קיבלת הדרכה מה לומר לעיתונאים ומה לא, ובכלל, האם קיבלת אישור להתראיין?

— לא הייתי צריך לקבל שום אישור. אני כבר מספיק מנוסה בעניינים כאלה בשנה האחרונה, כי

החברה הסובייטית מתנגדת לשינויים. החברה התרגלה להיות כפי שהיא היה. מה זה פרסטרויקה? באים למיפעל ואומרים שהמנהל לא טוב. מפטרים אותו והוא מחלף על ידי אדם אחר מאותו מיפעל, שהתחנך באותה אסכולה והוא אמור להיות טוב יותר. האם זה הגיוני? הוא לא יהיה טוב יותר.

הצעירים עוד לא...

ומה עם הדור הצעיר?

— הצעירים עדיין לא אמרו את דברם. כל השינויים המתחוללים היום, אפילו במישור התרבותי, באים מהמבוגרים ומזקנים כמובן. אי-אפשר להכחיש שיש שינויים באווירה. דבר אחד ברור — לאחרונה התחילה דה-סטאליניזציה אמיתית, פרי התנגדות אותנטית של הרבה אנשים וקבוצות. ביחד עם הדעה סטאליניזציה, עלתה גם הקריאה ליתר כבוד ורגישות לבני האדם, לצלם האדם, רבדים שנסחסו עד תקופת הקיפאון בת עשרות השנים. האם עוד עכשיו לא היתה דה-סטאליניזציה?

— לא. אך עכשיו, כאמור, נשתנתה האווירה. לדיברי סופר אחד הדמוסקוה, קיימת בברית-המועצות של היום אווירה מהפכנית, אך בלי מהפכנים. את הפרסטרויקה (שירוד

בולט אקודג'בה עם אשתו אולגה

המערכות) הנוכחית התחיל מיספר קטן של אנשים. מיעוט. אין מספיק כוח אדם לעסוק בפרסטרויקה. אני מקווה מאוד שיימצאו אנשים המתאימים לתקופת הפרסטרויקה האמיתית.

בכל העולם שולטים כיום האנשים האפורים. אתה אומר שבברית-המועצות קיים מצב זהה?

— בדברי על שילטון האפורים, אני מדבר רק על החברה אותה אני מכיר היטב.

כיצד אתה מתייחס ליצירותיך המוקדמות, כמו למשל "שירת הקומיסרים", שבה אתה משבח ומהלל את הרומאנטיקה של המהפכה?

— שנית את דעתי מאו. היו קומיסרים רבים שהביאו נזק לעם, אך לא כולם מבנים זאת.

לאחרונה פירסמתי שיר על תקופת סטאלין, בשם "גנרליסמוס גדול". במערכת-הירחון "ידרוח עמים נתקבלו קריאות סלפניות רבות המחזות כנגד הפירסום.

האם יש לך עדיין קהל כברית-המועצות? נדמה לי שכל הקהל שלך נמצא בישראל או בארצות הברית?

— יש לי עדיין קהל גדול כברית-המועצות, אך הבעיה היא שהקהל שלי יוצא לעיתים מברית-המועצות לאחר שמר-עת שירי...

אז קיימת תיקוה שעוד תהיה עליה יהודית גדולה ארצה?

— ייתכן. פגשתי בקונגרס רפואי במינכן באחד מהמדענים המפורסמים כברית-המועצות

אשר אמר לי שכל האינטלקטואלים מתייצבים מאחורי כל ההחלטות של הפוליטבירו, כי זה מבטא את נטייתם. כיצד אתה מתייחס לזה?

— לא חשבתי על הפוליטבירו, אך אני יכול לספר, ואתם בוודאי זוכרים, שיש מינהג לחגוג בהרמת כוסית את כניסתה של השנה האזרחית החדשה. עד עכשיו הרימו כוסית בכרזה ש"השנה הבאה תהיה טובה יותר מהשנה הנוכחית". הרבה אינטלקטואלים כברית-המועצות הרימו השנה כוסית ש"השנה לא תסתים".

נכון, השנה היתה קשה מאוד, אך לעומת כל השנים שלאחר מלחמת-העולם השנייה, זו היתה השנה הראשונה שהפחה בנו תיקוה. אני ציפוי-דרור שעליה ירו כבר הרבה-אני חיצים, אני פוחד משום דבר חוץ מן הפחד לאבד את התיקוה.

לפני בואי לפגישה עימך ערכת סקר בין כ-20 איש שאינם יוצאי ברית-המועצות, ביניהם אנשי-רוח. כולם אמרו שאינם מזכירים את שמך. איך אתה מסביר זאת?

כן, לצערי האנושות יצרה שני קטבים, ואלה אינם יודעים זה על קיומו של זה. צריכים לקרב אותם זה לזה. הגירה, שיבה ל"מולדת" — כל אלה הם מושגים הקשורים לא רק למישור זה או אחר כי אם לטבע האנושי. דיסידינטים רבים שיצאו מברית-המועצות למערב אינם שבע-רצון כיום מחיי-החברה במערב. וזה טבעי. רק כאשר שני הקטבים יתקרבו, לא יהיה עוד מקום למושגים מיושנים אלה, אז תיעלמנה גם הרבה מאייה-הבנות.

לא דיסידנט

איך קיבלת את הידיעה שהמשורר הגולה יוסף ברזצקי זכה בפרס-נובל לספרות? — כחגיגה אישית שלי. אך היו רבים סביבי שהתעלפו, היו בהלם.

האם אתה שייך לדיסידנטים? האם כתבת שירי-מחאה? האם אתה משורר-מחאה?

— לא, אני לא מייחס לעצמי תכונות כאלה. כתבתי על דברים ורגשות שהתרחשו והתרגשו בדוריי — אנשים צעירים שלחמו בנאצים וניסו אישית להמשיך את המלחמה בה השתתפו.

השילטונות, בכך שמנעו בעדי מלהופיע באופן פומבי, הם עצמם בנו סביבי תדמית של מתנגד לשילטון. אנחנו בכלל מגזימים בכל. הנה, למשל, סביבי המשורר הצעיר ממני — ולאדימיר ויסוצקי, שנפטר לא מזמן — עורכים עכשיו בכתנאליה, מפרסמים כל שורה שכתב, אפילו את הרבדים הגרועים ביותר. אנחנו תמיד מגזימים, גם בהתנגדות וגם בתמיכה.

איך אתה מתייחס לשיר של בולטאניסטי, רונובאום, "צ'רונה טולמן" — הצבעוני השחור, בו הוא שר על קורבנות אפגאניסטן?

— אני יושבים בביצה האפגאנית בדיוק כמו שהאמריקאים ישבו בווייט-נאם (ואולי כמו שאתם ישבתם בלבנון?)

האם יש לך הרגשה שעוד מעט יחודשו היחסים בין ברית-המועצות לבין ישראל? — כן, גם עצם בואי ארצה ועוד באישור שאותו קיבלתי בקלות בה רבה-מצביעים על שינויים רציניים בנושא זה. גם כוונותיהם של אמנים סובייטים אחרים לבוא למדינת ישראל בתקופה הקרובה מחזקת את הרגשתי. אך אני פוליטיקאי.

מה תוכניותיך לעתיד?

— אחרי הביקור בישראל אני מתכוון לשבת זמן רב כברית-המועצות, לא לצאת לטיולים ולספורים בחו"ל ולהמשיך לכתוב ספרים היסטוריים, רומאנים ואולי גם שירים.

ועוד אמר בולט אקודג'בה: אי אפשר לבנות עתיד על-ידי ריבוי עם אחר. אנחנו כברית-המועצות חייבים להחזיר את קרמלין לטסריס. ובקשר לאירגון "פעץ" (זכרון) שקם לאחרונה כברית-המועצות, אמר כי זהו אירגון גזעני אנטישמי שהוא נושה לתרבות הרוסית למרות שהאשים שהקימו אותו רואים עצמם כאנשי תרבות.

הביטח, לקול החוץ והרעם, אלא כסלאמס, בשווקים ובסימטאות הסכה אשר ב"שטחים" שם מתרחשת הרוממה האמיתית. וסרנת ההליכה על גחלים אינה מתקיימת באכסניית-הנוער בעין כרם שבירושלים, אלא במתנות-הפליטים בלאטה ודהיישה: סם נלמדת ההליכה על הגחלים האמיתיות. שמעון צמרת

כחריפות השיכילות ובחזרות הראייה בין השניים במיטבם. ואף-על-פי-כן, קיים הבדל מכריע אחד: העיתונאי ממליץ, מיעץ ומוחה, ואילו בכוחו של הח"כ לקבוע ולהלחט. ואם להוסיף ולראות בהתרחשויות האקט טואליות אירועים המממלים את מצבה העגום של מדינת ישראל, הרי שחן המחזה העברי מתרחש למעשה ל בטרקלינים המהודרים של תיאטרון

העיתונאים והפובליציסטים יוכלו להמשיך כמלאכתם. לא כן המצלמה. כך או כך, הסינדרום האמיתי של חיינו הפוליטיים הוא, ככל הנראה, אובדן-ההשפעה של אמצעי-התיקשורת. האכסורד הוא בכך, שאותה אנרגיה אינטלקטואלית שמשיקע הצברה-הכנסת בבית-הנבחרים, משיקע הפובליציסט במלאכת העיתונאות. אין שוני מהותי במאמץ ההגותי,